

OČE SAVINJSKIH ALP

DR. TONE STROJIN

Dr. J. Frischauf, univerzitetni profesor matematike iz Graza (Avstrija), ima v slovenski planinski zgodovini še danes vidno mesto. Ne le zato, ker je častni član SPD (na prste obeh rok bi prešteli vse), temveč ker je zaslužen za gradnjo prvih skromnih planinskih bajt v Savinjskih Alpah (bajte na Korošici, na Okrešlju in Suhadolnikove, pozneje Frischaufove kočice pod Kokrskim sedlom) že leta 1876 in prvih zaznamovanih poti v Grintovcih, najbolj pa po svoji podpori SPD, posebej Savinjski podružnici SPD. Zgodovinski pomen pa ima najprej njegovo pionirsko odkrivanje Savinjskih Alp v povezavi z domačini, publicistično opisovanje teh Alp v nemških alpskih glasilih, saj domačih ni bilo, in s tem planinsko prepoznavanje te gorske skupine (Steiner Alpen).

Čeprav nemškega rodu (roj. 17. 9. 1837 na Dunaju — umrl 7. 1. 1924 v Gradcu) je Frischauf iz pravih pionirskih motivov pričel odkrivati turistom do takrat neznane Savinjske Alpe, se pri tem opiral na domačine, čeprav ni govoril slovenskega jezika, a je vseeno z njimi vse življenje dosegal pristno sodelovanje. Za to svojo naklonjenost do Slovencev je doživljal očitke in nesramnosti od rojakov in nemčurjev, podtikanja je doživel celo v poklicni dejavnosti na univerzi v Gradcu.

S svojim delom v Savinjskih Alpah in v publicistiki v nemških alpskih revijah je postal eden izmed najbolj znanih planincev v Vzhodnih Alpah v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, a ne le v Vzhodnih Alpah, temveč tudi na Velebitu, kar mu priznavajo tudi Hrvati in so mu hvaležni v monografijah o Velebitu (glej dr. Ž. Poljak: Velebit, PSH Zagreb 1969, str. 120).

Poleg odkrivanja Savinjskih Alp je Frischauf poklonil svoje zanimanje in pomoč tudi štajerskemu človeku. Dal mu je več kot možnost za vodniški kruh, ker je odpiral perspektive tujsko-gospodarskega prometa v Zgornji Savinjski dolini, ustanovil celo gradbeno zadrugo Rinka, načrtoval cesto v Logarsko dolino, v Podvolovljek in čez Pavličovo sedlo v Železno Kaplo, delal propagando za te kraje v takratnem časopisu, posredoval na Dunaju, v Gradcu in drugod za dobrobit teh krajev, npr. za pošto v Solčavo, si prizadeval za sodelovanje med SPD in DÖAU itd.

V svojem prizadevanju za Savinjske Alpe se je spoznal in sprijateljil tudi s češkimi planinci, ki so približno v istem času poizkušali Jezerskemu pridobiti ugled takrat znanih alpskih letovišč.

Frischauf ni deloval samo v Savinjskih Alpah. Znano je njegovo znanstvo z Jakobom Aljažem, znane so Frischaufove zasluge za razvoj meteorološke postaje na Kredarici, pri trasiranju ceste čez Tnalo v dolino Kot itd.

Frischauf je bil tudi pobudnik in organizator planinskih društev. Kolikšni sta bila njegova vloga in pomen za SPD in takratni čas, najbolj pove zdravica prof. Frana Orožna na Frischaufovi šestdesetletnici v Mozirju (glej PV 1897, str. 134 spodaj): »Kmalu po ustanovitvi SPD sem dobil iz Gradca pismeno sporočilo, ki me je neizmerno veselilo. Veledenjeni in za turistiko velezaslužni naš slavljeneec je prišel na pomoč s svojimi izkušenimi in modrimi nasveti... V Frischaufu slavimo mentorja in mecena našega društva...«

Frischauf je pričel ustanavljati prve planinske odbore skoraj dvajset let pred ustanovitvijo SPD. Istega leta po tistem, ko je prišel prvič v Savinjske Alpe, leta 1874, je Štajerskemu Gebirgs Vereinu predlagal, naj se bolj posveti Savinjskim Alpam. Zato so ustanovili odbor, v katerem je bil duša vsega Frischauf. Ko se je ta odbor drugo leto razšel, je Frischauf ustanovil *planinsko društvo Sannthaler (Savinjci) in mu bil dve leti načelnik*. V tem času je postavil tri planinske bajte in dal nadelati več poti v Grintovce. Poleg vsega se je

ukvarjal z določitvijo imen, z merjenjem višin, z izobrazbo gorskih vodnikov, s spodbujanjem in poučevanjem domačinov, kako naj se obnašajo do turistov idr. Pionirsko delo!

Savinjci (Sannthaler) iz leta 1875 ali 1876 je bilo prvo planinsko društvo v Savinjskih Alpah, pa ne le s programom, temveč z uspeli v gorah! Če so imeli kakšna pravila, mi ni znano. Morda častilcem Frischaufovega dela uspe kaj odkriti. Treba bi bilo pregledati Frischaufove spise v nemških alpskih revijah.

Kdo je bil Frischauf v Savinjskih Alpah, dokumentirano pove tudi Solčavska knjiga iz leta 1862, o kateri je tankovestno pisal Tine Orel. Tudi druga, o kateri je pisal Orel (glej PV 1963, str. 324 in nadaljevanje) in ki je bila v rabi od 1. julija 1876 do 1923, se začne s Frischaufovim imenom. Ker je iz tiste dobe v Savinjskih Alpah ostalo kaj malo ohranjenega, sta ti vpisni knjigi poleg Frischaufovih člankov in knjige (Sannthaler Alpen) iz leta 1877 dejansko arhiv, kdo vse in iz katerih pobud je takrat hodil po Savinjskih Alpah.

Organizator takega formata planinstva se seveda ni zadrževal le v dolini, temveč je pripravil slovesno otvoritev Savinjskih Alp pri Muriju (Kazino) na Jezerskem od 13. do 15. avgusta 1876 (glej monografijo Fran Kocbek: Savinjske Alpe 1926, založba Goričar v Celju). Na vrhu Grintovca je imel Frischauf govor (kako prav bi bilo, da ga poiščemo v Frischaufovih spisih v N. D. A. Z. 1876, 75), o katerem lahko slutimo, da je bil panalpinski kot poziv na alpsko in človeško sodelovanje ne glede na razlike v narodnostih, stanovih in prepričanju.

Ko je Frischauf I. 1898 opazil pomanjkljivosti v planinskih napravah kranjske sekcije DÖAU iz Ljubljane prav v Savinjskih Alpah in na opozorilo ni dobil odgovora, sta s Franom Kocbekom 12. julija 1899 v

Kranju ustanovila Kranjsko podružnico SPD (glej monografijo str. 45 spodaj). Podobno je Frischauf pomagal tudi Hrvatom ne le pri organizaciji HPD, temveč je bil tudi pobudnik za prvi pohod na Velebit (glej Ž. Poljak: Velebit, str. 120).

Čeprav je Frischauf spisal prvo monografijo o Savinjskih Alpah že leta 1877, še danes nimamo podobne knjige za Grintovce, kot jo je spisal in uredil Kugy za Julijce v delu »Petsto let Triglava«. Spodobilo bi se enako ob primerni obletnici (ali ne glede na to) pri kateri od slovenskih založb pripraviti kaj takega, kot že imajo Julijci. Frischaufu in njegovim prvim spisom bi šlo v njej pomembno mesto. Navsezadnje tudi sami Grintovci v mnogokaterem oziru to zaslužijo.

Med Frischaufovimi možmi je Fran Kocbek gotovo med prvimi če ne celo prvi. Dolgo vrsto let sta sodelovala, bila sta si celo pobratima. Prav bi bilo, da tudi Fran Kocbek poleg J. Frischaufa dobi svojo publikacijo, v kateri bi bili izrisani podobi teh mož, kot ju vidimo z današnjimi očmi.

Med ljudmi njegovega časa nam je Frischauf zgled mentorstva in mecenstva, vendar ne Kugyjevega tipa, čeprav sta bila rojaka, sodobnika in panalpinista. Čeprav Frischaufa tudi z Aljažem ne moremo primerjati, ker sta bila drugačni osebnosti, vendar lahko pri obeh ugotavljamo nekaj pomembnega: oba sta SPD popeljala v gore, vsak na svojem koncu. Do takrat se je SPD ustavljala bolj pri organizacijskih problemih, dviganju narodne zavesti, povezovanju in ustanavljanju novih podružnic, oba častna člana SPD, vsak na svoji strani Alp, pa sta SPD pokazala, da je za planinsko organizacijo pomembno delovati v gorah, graditi koče, nadelovati pota in pripravljati ljudi za gore.

Čeprav je bil Frischauf še za življenja deležen časti častnega člana SPD in je o njem zbranih največ podatkov v delu Frana Kocbeka Savinjske Alpe (založba Goričar in Leskovšek, Celje 1926) in že omenjeni uvodni članek ob Frischaufovi šestdesetletnici v Planinskem Vestniku 1897. leta, so ti pisani viri precej odmaknjeni. Ime doma na Okrešlju sodobnikom in mladim malo pove. Res je sicer, da stari gledajo nazaj in mladina naprej, toda nekdo je vendar moral izklesati prvo, a trdno stopnico.

Frischauf nam je ena od prvih takih stopnic — tudi za prihodnost, če ne drugače, za zgled. Zato se hvaležno spominjamo 150-letnice rojstva moža, ki so mu bila človeška in poklicna pota v življenju trdo sojena, a je v gorah videl in našel ponotranjeno to, kar je iskal — prosta obzorja za človekoljubna dejanja. Tako je tudi odkrivanje Alp za človeka, ki naj deli srečo v gorah, v planinski družini, ki bo vedno večja ...

Zato bomo J. Frischaufa vedno imeli za očeta Savinjskih Alp.

Gore rodne grude

»Rodna gruda«, revija za Slovence po svetu. Malone v vsaki številki posveti vsaj nekaj vrstic slovenskemu gorskemu svetu. Posebno zadnji dve številki, juljska in dvojna avgustovska in septembrska, pa imata kar močan gorski pečat. V juljski številki je rubrika »Slovenija v mojem objektivu«, ki obsega dve strani, v celoti posvečena našim goram. Rade Krstinič je za to rubriko prispeval pet lepih barvnih fotografij, na katerih so upodobljeni markacije na avstrijsko-jugoslovanski meji, pogled iz doline na Alpe, Blejski Vintgar, Češka koča v Kamniških Alpah in pogled z gorskih vrhov na Jezersko. V avgustovsko-septembrski številki pa v rubriki »Naravni zakladi Slovenije« Peter Skoberne opisuje Triglav, ki »se je ugnezil v zavest prvih naseljencev, preželi njihove bajke in verovanja, nato pa se polagoma utrdil v naši zavesti in se končno povsem razločno upodobil v republiškem grbu«.